

ВПРОВАДЖЕННЯ ЕКОНОМІЧНИХ МЕХАНІЗМІВ ПРОТИДІЇ ОРГАНІЗОВАНИЙ ЗЛОЧИННОСТІ В ПРОЦЕСІ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН

В роботі досліджуються підходи щодо економіко-кримінологічного моніторингу та вдосконалення теорії і практики боротьби з організованою злочинністю в системі міжнародних економічних відносин господарювання за допомогою економічних механізмів.

Постановка проблеми. На нинішньому етапі становлення ринкових відносин в Україні, коли змінюються відносини власності та форми господарювання і одночасно трансформуються економічна і політична системи, постає необхідність ретельного відбору і збереження усього нового позитивного, що зароджується в системі господарювання, та виявлення антисоціального, в тому числі і злочинного, у процесі становлення таких відносин. При цьому, досить часто економічні відносини використовуються злочинністю для задоволення «приватних», «уособлених» бажань паразитування на тілі суспільства, забезпечення необхідних матеріальних надходжень за рахунок несплати податків, корупції, шахрайства з фінансовими ресурсами, легалізації (відмивання) грошових коштів, здобутих злочинним шляхом, заняття забороненими видами господарської діяльності, безпосередніх зазіхань на право приватної, колективної, муніципальної чи державної власності та вчинення інших злочинів економічної спрямованості. Злочинність у сфері економічних відносин слід визнати за поліпроблемне явище, що являє собою чи не головний виклик для України як самостійної, незалежної та суверенної молодшої держави. Тому наукова розробка економічних механізмів в системі боротьби з організованою злочинністю є вельми актуальним стратегічним напрямком не тільки її протидії, але й розв'язання важливих задач системної оптимізації міжнародних економічних відносин та національних господарських зв'язків країни.

Аналіз досліджень. Враховуючи актуальність та прикладну значущість в поле уваги провідних науковців, а також урядових і громадських організацій дедалі частіше потрапляють теоретичні та прикладні аспекти вирішення наукової проблеми протидії організованій злочинності. Серед відомих фахівців, які присвятили свої праці проблемам економічної протидії злочинним явищам можна відзначити З.Блюмерс, Д.Кауфмана, К.Коттке, С.Мастрофскі, А.Політі, Г.Поттера, Б.Райдера, П.Рубіна, Г.Салтарша, Е. Сатерленда, Р.Скревенса, та інших. Серед провідних вітчизняних фахівців, що займалися проблемою боротьби зі злочинністю економіко-правовими інструментами та методами варто відмітити М.Камлика, М.Козюбру, В.Мунтяна, В.Поповича, В.Сташиса, В.Тация, О.Турчинова, Ю.Черкасова та інших. Але залишається нерозкритим системний підхід до розробки економічних механізмів подолання організованої злочинності як суспільного явища, що вимагає синергетики правових і економічних методів, для забезпечення адекватного вирішення такої глобальної проблеми та протидію викликам економічного розвитку держави.

Постановка завдань. Метою даної роботи є економіко-кримінологічний моніторинг та вдосконалення теорії і практики боротьби з організованою злочинністю в системі міжнародних економічних відносин господарювання за допомогою економічних механізмів.

Передбачається розв'язання **наступних завдань**:

- виявити сутність, види та форми організованої злочинності в міжнародній та національній соціально-економічній системі;
- встановити природу явища організованої злочинності, її соціально-економічні наслідки та загрози;
- проаналізувати діяльність організованих злочинних груп та організацій та виявити тенденції до її інтернаціоналізації;
- з'ясувати інституціональні та структурні детермінанти організованих форм злочинності та виявити її вплив на економічну безпеку;
- уточнити процедуру економіко-кримінологічного моніторингу явища «організованої злочинності» за сутністю, об'єктами і суб'єктами у вітчизняній і світовій практиці, що дозволяє контролювати незаконні або сумнівні операції;
- обґрунтувати основні засади вдосконалення теорії і практики оцінки певних параметрів економічної злочинності;
- запропонувати економічні методи подолання наслідків організованої злочинності та виведення суб'єктів підприємницької діяльності із тіньового сектору з використанням міжнародного і вітчизняного досвіду;
- сформулювати пропозиції щодо управління процесами легалізації господарської діяльності і подолання наслідків

економічної злочинності;

Основний матеріал. Організована злочинність. Це соціально-політичний процес обігу злочинних капіталів у кримінальній та легальній сферах із залученням широких верств населення, з використанням корупції та всього того, що сприяє його нарощенню й інвестуванню. Рушійною силою злочинного співтовариства є можливість отримання неподаткованого надприбутку у короткі терміни за умови наявності джерел надприбутків, тобто галузей і сфер діяльності, рівень рентабельності яких значно перевищує середній по країні чи регіону.

На сьогодні великої уваги потребує питання боротьби з економічною злочинністю, тобто організованою злочинністю безпосередньо в економічній сфері.

Найбільш вдала класифікація видів економічної злочинності запропонована німецьким ученим Г.Кайзером. А саме:

- 1) злочини проти банківської та кредитної системи; системи страхування та свободи конкуренції;
- 2) ухилення від сплати податків; митні злочини; шахрайство із субсидіями; вимагання; хабарі;
- 3) порушення законодавства про охорону праці; злочини проти споживачів, навколишнього середовища;
- 4) шахрайство та спекуляція.

З переліченого вище особливу небезпеку за матеріальними наслідками для будь-якої країни становлять злочини у банківській та кредитно-фінансовій сфері. Найпоширенішими проявами цих злочинів є: приховування прибутку, ухилення від сплати податків; підробка банківських документів; неповернення кредитів; різні шахрайства з цінними паперами; шахрайства під видом конвертації гривні; присвоєння грошей, отриманих у порядку передоплати поставки товарів тощо.

«Тіньова» економіка, як суцільне явище властива всім соціально-економічним системам, є неодмінною їх складовою. До тіньової економіки належить вся економічна діяльність, що з тих чи інших причин не враховується офіційною статистикою і не включається при підрахунках до показників національних рахунків. Е.Фейг виділяє дві основні складові тіньової економіки: 1) економічна діяльність, що є легальною, не прихованою, але й такою, що не підлягає оподаткуванню і не враховується офіційною статистикою; 2) протизаконна, свідомо приховувана економічна діяльність.

Основними джерелами тіньових капіталів є перерозподіл державної власності в ході приватизації, неповернення виручки за експортовану продукцію, спекулятивні фінансові операції, ухилення від сплати податків і соціальних внесків.

Останніми роками, коли невід'ємним супутником усіх економічних процесів стає глобалізація, відбувається перетворення національної «тіньової економіки» в загальносвітову з посиленням проявів її злочинного характеру. Особливо це стосується відмивання «брудних» грошей, тобто злочинних прибутків.

У рамках дослідження було здійснено класифікацію організованої злочинності за сферами прояву: організована злочинна діяльність у сфері економіки, сфері управління та в соціальній сфері (рис.1).

Рис. 1. Класифікація організованої злочинності

Класифікація організованої злочинності має не тільки теоретичне, а й практичне значення — для вироблення методик її розкриття і розслідування та для формування структури правоохоронних органів, покликаних боротися з цим явищем.

Отже, в основі злочинної діяльності — економічні корисливі причини. І більшість правопорушень, які вчинюються злочинними групами, стосуються господарської діяльності.

Треба підкреслити, що зростанню злочинної діяльності в Україні сприяли процеси перерозподілу власності. Масова приватизація з моменту її початку дійсно була «коლოსальною спекулятивною операцією». Адже переважна більшість населення України не мала великих накопичень капіталу і не могла бути активним учасником приватизаційних процесів, до того ж вона була позбавлена останніх заощаджень унаслідок шокової лібералізації цін. Тому основна частина капіталів створювалася і створюється за рахунок «тіньової» діяльності, спекуляції, хабарництва і зловживань.

Збитки від організованої економічної злочинності часто взагалі не піддаються обчисленню. При цьому варто наголосити на тому, що для нашої країни, як і для інших пострадянських країн, що здійснюють глибокі соціально-економічні перетворення, наслідки економічної злочинності стають особливо небезпечними. Адже за умов, коли економіка країни перебуває у стані неповної стабільності, коли ще не забезпечено належного законодавчого регулювання розвитку виробництва, не створено дієвої системи державного контролю за діяльністю суб'єктів господарювання (як державних, так і приватних) тощо, злочинні угруповання в господарській сфері мають реальний шанс взяти під контроль державну владу, у тому числі й на найвищому рівні, підпорядкувати її власним інтересам.

Говорячи про практику економіко-кримінологічної ідентифікації, діагностики та оцінки організованої злочинності у вітчизняних та світових господарських відносинах слід відзначити наступне.

Процес глобалізації якісно змінив характер злочинності, яка все частіше пов'язана з порушенням законів кількох країн. Тіньова глобалізація призводить до своєрідної роздвоєності світового господарства: одна частина — легальні, «прозорі процеси»; інша — тіньові. Практично будь-яка компонента легального світового господарства набуває на сучасному етапі свого нелегального «двійника» (табл. 1.).

Таблиця 1

Подвійна структура сучасного світового господарства

Основні компоненти легального світового господарства	Основні компоненти нелегального світового господарства
<i>Міжнародний рух товарів кінцевого споживання</i>	

Легальна торгівля легальними товарами	Контрабанда — нелегальна торгівля нелегальними (наркотики, зброя) та легальними товарами (сигарети, автомобілі і т. п.)
<i>Міжнародний рух факторів виробництва</i>	
Легальна міграція робочої сили	Нелегальна міграція, торгівля людьми
Легальний рух сировинних ресурсів (корисні копалини, деревина та ін.)	Контрабанда сировинних ресурсів (нафта, алмази, рідкісні тварини та ін.)
Легальний рух капітальних активів	Міжнародне «відмивання» грошей
Легальний рух інформаційних ресурсів («ноу-хау», патенти і т. п.)	Економічний шпionаж, торгове «піратство»

Глобалізація, значною мірою, посприяла консолідації злочинного капіталу в офшорних зонах та формуванню своєрідної неоподаткованої «чорної» каси. Для цього злочинці використовують прибутки від термінових інвестицій у валюті або цінних паперах, майна, що перебуває за кордоном, або ж різницю, що є наслідком операцій зі здійснення занижених чи завищених платежів. Фінанси такого роду «чорних» кас злочинці використовують, як правило, для: по-перше, підкупу державних службовців (при цьому виплати хабарів здійснюються, здебільшого, готівкою) з метою забезпечення групі підприємств, контрольованих транснаціональною злочинністю (далі ТЗ), отримання важливих завдань, замовлень чи нових ринків; по-друге, сплати заробітної плати, що не підлягає іноземному або національному оподаткуванню; по-третє, задоволення потреб акціонерів, здійснення інвестицій, купівлі підприємств тощо.

На сьогодні можна виділити наступні основні види транснаціональної злочинної діяльності: «відмивання» грошей, тероризм, крадіжки національно-культурних цінностей, інтелектуальної власності, торгівля забороненими товарами, шахрайство зі страхуванням, комп'ютерна злочинність, екологічна злочинність, торгівля людьми, псевдобанкрутство, проникнення у легальний бізнес, корупція.

Основною тенденцією розвитку організованої злочинної діяльності в Україні й інших державах пострадянського простору останнім часом є її проникнення у сферу економіки. Кримінальні структури послідовно проводять стратегію швидкого нарощування капіталів, їхню легалізацію до найбільш ефективно діючих галузей економіки. Для досягнення своїх цілей вони поєднують традиційні насильницькі злочини із різноманітними формами комерційної діяльності. За експертними оцінками представниками організованих злочинних груп контролюється до 50 % приватних підприємств і до 60 % державних, що є ефективним засобом проведення незаконних фінансових операцій [1].

Сучасні прояви організованої злочинності вирізняються двома особливостями — відмиванням грошей від злочинних промислів і посиленням впливу на політику. Дуже актуальним напрямом тут є вивчення закономірних зв'язків між різними видами злочинів, учинених членами організованих злочинних груп. Частіше за все вони являють собою суміш правил поведінки кримінального світу з нормами цинічного кримінального бізнесу і тіньової економіки, де реально існують певні загальні правила поведінки учасників організованої злочинності, які утворюють три рівнорідні групи залежно від походження і локалізації правил.

Перша група — це свого роду нормативно-ідеологічна інфраструктура, релевантна злочинному світу в цілому. Вона утворює систему зовнішніх регуляторів злочинної поведінки. Ця інфраструктура у вигляді визначеного набору ідеологій і інститутів злочинного світу має давню традицію, вона формувалася, розвивалася протягом багатьох десятиліть.

Друга група — це система внутрішньогрупових регуляторів, яка пов'язана з такими феноменами, як лідерство і система управління групою, структурованням і розподілом ролей, наявності внутрішніх санкцій і т.п. Незважаючи на емпіричне різноманіття форм організованої злочинності, безсумнівно, існують якісь тенденції, загальні правила в організації групи, появі лідера, керівництва злочинною діяльністю, ставлення членів організованої злочинності до громадян, працівників правоохоронних органів тощо.

Третя група — технологія злочинної діяльності (стандартні способи вчинення злочинів та злочинні «ноу-хау»). У цьому аспекті також виявляється стандартизація злочинної діяльності в межах організованої злочинності. Технології злочинної діяльності можна розглядати окремо для економічної «білокомірничкової» і загальнокримінальної злочинності.

Інституціонально-структурна детермінація організованої злочинності дозволяє кваліфікувати її як високоорганізовану соціальну підсистему, що вирізняється інтегрованістю своїх елементів, гнучкістю і динамізмом функцій:

- «культурної» — формування зразків поведінки, усних і письмових кодексів поведінки, ідеології, соціального контролю;
- «політичної» — перебирання функції держави, гарантування безпеки (від удаваних або реальних загроз) і певного порядку;
- «організаційної» — створення об'єднань з ієрархічною статусно-рольовою структурою;
- «економічної» — вироблення і поширення товарів та послуг протизаконного походження;
- «соціалізації» (точніше — ресоціалізації і десоціалізації) — передача знань і зразків поведінки, підготовка кадрів.

Бюджет транснаціональних злочинних організацій можна порівняти з бюджетами деяких країн. Якщо на початку 1990-х років доходи від основних промислів організованої злочинності оцінювалися близько 500 млрд дол. США, то на початку 2000 р. лише обсяг наркоторгівлі становив понад 400 млрд, або 8 % обсягу світової торгівлі. Згідно з дослідженням Інституту Світового банку, щорічний обсяг сплачуваних хабарів становить 1 трлн. дол. США. За даними ООН, у світі близько 185 млн. осіб споживають наркотики, що становить 3 % від загальної кількості людства, або 4,7 % від кількості людей, старших 15 років [1].

Треба зазначити, що організована злочинність є своєрідною матрицею ринкових відносин, які розвиваються за законами попиту і пропозиції. У сучасному світі головним інститутутом є ринок, який колосально впливає на політику, право, мораль. Злочинні організації, історично створені на ґрунті субкультури, легко адаптуються до ринкових вимог. Співвідношення попиту і пропозиції, конкуренція, демпінг, створення картелів за домовленістю про єдину цінову політику, оптимізація податкових відрахувань тощо є тими ринковими механізмами, якими керуються і злочинні організації. Отже, транснаціональна організована

злочинність перетворюється на наддержавну структуру, а глобалізація створює умови для відтворення кримінального спрота й розширення ареалу його дії. Організована злочинність, як підсистема суспільства, намагається використати його інститути у своїх цілях, сформувати вигідну їй економічну і соціальну політику (наприклад, надання окремим суб'єктам податкових пільг), громадську думку про респектабельність тих чи тих босів тіньового бізнесу; маргіналізувати, декласувати населення, знецінити вартість робочої сили; використати міжнаціональні конфлікти тощо. За таких умов організована злочинність — мережа кримінальних взаємодій суб'єктів злочинної діяльності, маючи великі ресурси, включається до перерозподілу ринків, опановує нові види кримінальної активності, набуває більшої професіоналізації. При цьому спрямовують свою діяльність на нові сфери економіки, створюючи легальні підприємства і банки, удосконалюючи власні організаційні структури [5].

Сутність економіко-кримінологічного моніторингу полягає в тому, що він є різномірною конкретно-науковою методологією пізнання і призупинення розвитку тіньової економіки. При цьому, виконуючи орієнтовну, управлінську, регулятивну, перетворювальну, а в цілому методологічну роль чи функцію, економіко-кримінологічний моніторинг є конкретно-науковою системою знань чи спеціально-науковою методологією про організаційно-управлінські, технічні, інформаційно-технологічні, економічні й правові методи та притаманні їм методики і технічні прийоми: пізнання тіньової економіки та організованої злочинності як феномену в цілому, так і його різномірних джерел; локалізації різноманітних наведених вище та інших джерел тіньової економіки (через застосування методів і методик «профілактики», «попередження», «виявлення» і «розкриття» конкретних тіньових діянь); створення економічних передумов організаційно-правової інфраструктури дегінізації економіки як на макрорівні — щодо тіньової економіки в цілому, так і на мікрорівні — у розрізі її конкретних джерел.

Розглядаючи можливість удосконалення теорії та практики боротьби з організованою злочинністю за допомогою економічних інструментів слід підкреслити, що одним із завдань дослідження є обґрунтування механізмів, за допомогою яких можна забезпечити вищий рівень конкурентоспроможності суб'єктів легального господарювання на загальнодержавному та місцевому рівнях управління економікою. На нашу думку, для цього доцільно застосувати теорію «конкурентоспроможності національної економіки», причому об'єктом управлінських дій будемо розглядати легальний та тіньовий сектори. За дослідженнями М. Портера, рівень конкурентоспроможності визначається параметрами: факторів виробництва (Фв); попиту; спорідненими і суміжними галузями (Сг); особливостями стратегії фірм, структури і конкуренції на ринку (К). Формалізований вигляд «золотого ромба» конкурентоспроможності для економіки як сукупності легальної та тіньової складових буде виражатися такою формулою:

$$E = F_l \{F_v, P, C_g, K\} + F_{il} \{F_v, P, C_g, K\}, \quad (1)$$

де

F_l, F_{il} — функціонали для легальної та тіньової складових;

Стратегія легалізації передбачає послаблення факторів конкурентоспроможності економічних агентів тіньового і посилення — легального секторів економіки, тому:

$$E = F_l \{\uparrow F_v, \uparrow P, \uparrow C_g, \downarrow K\} + F_{il} \{\downarrow F_v, \downarrow P, \downarrow C_g, \uparrow K\}. \quad (2)$$

Змістовий аналіз запропонованої моделі дає підстави для висновку про складність забезпечення кращого доступу до ресурсів ($\uparrow F_v$) у легальному секторі, враховуючи обсяги тіньових капіталів, їх мобільність і вплив на інституції перехідної економіки, особливо на місцевому рівні. Їх можна розглядати і як «нейтральні» щодо легального та тіньового секторів з огляду на можливість, що працівники будуть віддавати перевагу роботі у легальному секторі. Крім того, за певних умов можливе й перелив капіталів, у тому числі тіньового походження у легальний сектор економіки. Найбільш реальним видається вплив на параметри попиту ($\uparrow P$) та рівень конкуренції ($\downarrow K$). Слід також розглядати і можливості кращого доступу до ресурсів для легальних суб'єктів підприємництва через «прозору» конкурентну систему надання чи продажу ресурсів (земельних ділянок, невикористовуваних виробничих потужностей, складських площ та нежитлових приміщень, участь у державних закупівлях). Проте в умовах поширення корупційних проявів важко припустити істотні зміни у можливостях доступу до факторів виробництва легального та тіньового секторів, тим більше, що останній сам є джерелом корупції.

У сучасних умовах серед організаційно-правових та адміністративно-економічних інструментів руйнування неконкурентних відносин бізнесу і влади найбільшу пріоритетність мають економічні інструменти легалізації діяльності економічних агентів. Одним із найважливіших об'єктів регулювання в процесі легалізації діяльності економічних агентів є доступ суб'єктів підприємництва до фінансових ресурсів та рівень конкуренції. Під «зменшенням» рівня конкуренції у легальному секторі розуміємо забезпечення добросовісної конкуренції, дерегулювання підприємницької діяльності у раціонально допустимих межах. Крім того, погіршення доступу тіньового сектору до факторів виробництва на внутрішньому ринку передбачає залучення до цього самих учасників нелегального бізнесу.

Тому далі зупинимося на непрямих (економічних) методах легалізації економічних агентів крізь призму напрямів легалізації, що визначені раніше. Першим напрямом є звуження попиту тіньового сектору через «легалізацію видатків» за допомогою зменшення податкового навантаження на заробітну плату громадян і залучення пасивних суб'єктів тіньового сектору — домашніх господарств у сферу офіційної економіки. Як показали дослідження, застосування економічних методів у межах цього напрямку передбачається у двох формах: (1) зменшення бази оподаткування заробітної плати громадян на суму документально підтверджених витрат на купівлю товарів, оплату послуг (за винятком купівлі предметів розкоші й придбання нерухомого майна) і повернення таким чином основної маси коштів у сферу легальної економіки; (2) підвищення рівня ділової активності, у тому числі інвестиційної, вітчизняних виробничих і торговельних підприємств через застосування заходів для усунення недобросовісної конкуренції з боку тіньового виробництва і реалізації товарів, особливо контрабандних [3].

Легалізація видатків населення має стати необхідною умовою для сталого економічного зростання, - формування ефективної правової системи. Найважливішим кроком на цьому шляху є встановлення чітких і незмінних правил взаємодії економічних агентів і держави, запровадження поряд з новим Податковим кодексом відповідних змін у валютному і митному законодавстві. Як наслідок, передбачається істотне зростання внутрішнього попиту для вітчизняного виробництва, що є одним з вагомих факторів економічного зростання. Причому підкреслимо, це зростання відбувається у межах офіційної економіки з відповідним збільшенням обсягів податкових надходжень від суб'єктів господарювання. Таким чином, очікується кумулятивний ефект не лише легалізації споживчого ринку, а й суто виробничого та торговельного секторів економіки з відповідним мотивуванням нагромадження та інвестування коштів підприємствами і громадянами.

Зрозуміло, що реалізація конкретних заходів у цьому напрямі не розв'язує іншої проблеми — легалізації первісного нагромадження капіталів та їх

використання в економіці. Гіпотетично, як варіант її вирішення, можна розглядати легалізацію цих капіталів та власності через залучення їх у легальну економічну діяльність. Як довели проведені дослідження, амністія тінювого капіталу можлива й ефективна лише за умови стабільної політико-економічної системи. Крім того, рівень недовіри до держави є достатньо високим не лише у населення, а й серед бізнесових фінансово-політичних груп.

Отже, акцент необхідно зробити на вдосконаленні інституцій легального господарювання, у структурній побудові яких видаються найважливішими такі компоненти:

- 1) нормативно-методична база й організаційні форми оперативного моніторингу обсягів тінзації на галузевому, регіональному та субрегіональному рівнях управління;
- 2) система протидії монополізації та жорсткого контролю за дотриманням добросовісної конкуренції на основі поступової гармонізації конкурентної, торговельної та регуляторної політики із застосовуваними у країнах ЄС;
- 3) раціональне дерегулювання та ререгулювання малого і середнього підприємництва, як напрям зменшення трансакційних витрат господарювання у легальному і збільшення — у тінювому секторах економіки;
- 4) формування системи узгодження інтересів суб'єктів підприємництва і суспільства через розвиток асоціативних утворень підприємців, споживачів, об'єднань громадян і посилення їх впливу на законодавчі й виконавчі органи влади.

Результати проведеного дослідження дозволяють зробити та сформулювати висновки та рекомендації:

1. Уточнення етапів історичного розвитку тінзації господарського комплексу визначає зародження нелегальної економічної діяльності не з часу появи товарно-грошових відносин, а з зародження державної регламентації та розвитку офіційних інституцій. З розвитком світового суспільства та пришвидшенням процесу глобалізації з'являються нові напрями та способи здійснення господарської діяльності поза межами легальної економіки.
2. Існування тінювого сектору характеризується не лише деструктивним впливом, а й короткостроковими позитивними ефектами: тимчасовою зайнятістю та підвищенням добробуту населення; можливістю реалізації професійного потенціалу; насиченням ринку товарами; підвищенням рівня конкурентоспроможності національних економік та суб'єктів господарювання.
3. Систематизація та узагальнення методик визначення обсягів тінювої економіки дозволяє об'єднати їх у три групи:
 - 1) безпосередніх перевірок;
 - 2) опосередкованого аналізу;
 - 3) обліково-статистичні.

Враховуючи недосконалість системи статистичного обліку, зокрема зовнішньоекономічної статистики, масштабів та специфіки тінювої діяльності у нашій країні, доцільно застосовувати обліково-статистичні методи «перехресного» аналізу, аналізу рахунків платіжного балансу.

4. Сучасні характеристики передумов подальшого розвитку національної економіки значною мірою є суперечливими. З одного боку, в Україні є потужна промислова та інтелектуальна база, з іншого — неможливість використання наявного потенціалу для прискорення економічного зростання. В умовах, що склалися, сектор малих та середніх підприємств (МСП) є основою практичної реалізації ринкових відносин. Незважаючи на це, особливості генези підприємництва, нелегітимність первісного нагромадження капіталу під час перерозподілу національного багатства зумовили деструктивну роль сектору МСП у розширенні масштабів тінювої економіки.
5. Загалом іллегалізація зумовлює й соціальні, психологічні, зовнішньополітичні негативні наслідки, тобто має системний характер. Структурне оформлення тінювої економіки аж до «приватизації держави», поглиблення диспропорцій економічного розвитку і, особливо, соціальної стратифікації, поширення настроїв соціальної апатії і зневіри, що у сукупності є викликом національній безпеці нашої країни.
6. Об'єктивний характер іллегалізації не у всіх країнах з перехідною економікою виявляється у подібних розмірах. Цим обумовлена потреба у системному дослідженні чинників виникнення та експансії тінювого сектору в Україні. Їх можна узагальнити як: складність входження в легальний бізнес; корупція; бідність; існування кримінальних угруповань; низький морально-етичний рівень бізнесових відносин. До групи зовнішніх чинників віднесені недосконалість і недостатня ефективність інституцій економіки; пасивність і нерішучість влади; нескоординованість управлінських дій щодо легалізації.
7. Характерною особливістю зростання масштабів тінювого сектору як у межах національних економічних систем, так і на рівні глобальної економіки є неспроможність ринкового механізму до ефективного контролю та регулювання цього явища.
8. Механізм іллегалізації світового господарства виявляється на кількох ієрархічних рівнях управління: глобальному, макрорегіональному, національному, регіональному, галузевому. При цьому на всіх рівнях тінюва діяльність передбачає утворення неформальних груп, які становлять певне «ядро» тінювого сектору і виявлення яких можливе за умови розроблення системи їх ідентифікації для запровадження ефективних регуляторних заходів інституційних передумов їх утворення та діяльності.
9. За необґрунтованої економічної політики запровадження регуляторних дій замість очікуваного ефекту може призвести до втрат, внаслідок зростання тінювого сектору економіки. Тому необхідно усі рішення тестувати на можливість зростання тінювого сектору, зважаючи на залежність основних макро- і мікроекономічних показників від регуляторних дій та пов'язаного з ними рівня іллегалізації економіки. На особливу увагу заслуговує взаємозв'язок іллегалізації з податковою і бюджетною політикою.
10. Для оцінювання вірогідності втрат, зумовлених поширенням тінювої діяльності, необхідно насамперед виявити всі можливі загальні фактори ризику, властиві господарській або виробничо-комерційній діяльності, та специфічні, які притаманні лише певним типам економічних систем чи економікам з відповідним рівнем розвитку.
11. Боротьба з відмиванням доходів, одержаних злочинним шляхом, є крайй необхідною з трьох основних причин. По-перше, такі заходи уможливають виявлення злочинів, спрямованих на отримання «брудних» коштів: корупція, наркобізнес, шахрайство, ухилення від сплати податків та інші форми організованої злочинності. По-друге, відмивання доходів сприяє розвитку міжнародної корупції, що підриває зусилля України, спрямовані на становлення демократичних політичних інститутів та стабільної національної економічної системи. По-третє, боротьба з цим економічним злочином допомагає захистити цілісність української фінансової системи від негативного впливу кримінального капіталу.

1. Предборський В.А. Економічна безпека держави. — К.: Кондор, 2005.
2. Організована злочинність, як найбільш розвинута форма групової злочинності та її кримінологічні основи // ua.textreferat.com
3. Роль податкового аудиту у боротьбі з проявами тіньової економіки, ухиленнями від оподаткування // Матеріали серверу ДПА України. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.sta.gov.ua/news.php3?4017>
4. Остін А. Транснаціональні злочини: глобальний підхід: Пер. з англ. // Бюлетень ФБР. — 1992. — бер.
5. Закон України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю» від 30 червня 1993 року № 3341-ХІІ.
6. Бова А.А. Громадська думка про роль організованої злочинності в українському суспільстві // Проблеми розвитку соціологічної теорії. Трансформація соціальних інститутів та інституціональної структури суспільства: наукові доповіді і повідомлення ІІІ Всеукраїнської соціологічної конференції / Соціологічна асоціація України, Інститут соціології НАН України; За ред. М. О. Шульги, В. М. Ворони. — К., 2003.4
7. Організована злочинність, її особливості і небезпека для бізнесу. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://bezreferata.com/ukr/r6663_0/Organizovana_zlochinnist_yy_osoblivosti_i_nebezpeka_dlja_biznesu.html

